

3. Papildykite darinių klasifikaciją pagal darybos priemones.

4. Pasvarstykite, pagal kokį dar pasirinktą kriterijų būtų galima klasifikuoti darinius. Nubraižykite darinių klasifikaciją.

Rekomendacijos mokytojui

Ši užduotis lavina mokinių loginį ir analitinį mąstymą – mokiniai mokosi klasifikuoti motyvuotos ir nemotyvuotos reikšmės žodžius pagal vieną pasirinktą kriterijų. Iš pradžių mokiniai turi suvokti, kad visus žodžius žodžių darybos požiūriu galima suskirstyti į tris grupes:

- paprastieji žodžiai (ne dariniai);
- žodžių formos;
- dariniai (motyvuotos reikšmės).

Atlikdami trečią užduotį mokiniai papildo klasifikaciją – darinius grupuoja pagal darybos priemones:

- priesaginiai dariniai;
- priešdėliniai dariniai;
- galūniniai dariniai;
- sudurtiniai žodžiai.

Atlikdami ketvirtąją užduotį mokiniai turėtų suvokti, kad dariniai gali būti grupuojami ir pagal pamatinį žodį – kalbos dalį.

Rekomendacijos mokytojui

Mokiniai pagal pateiktą pavyzdį su įvairiomis darybos priemonėmis turi padaryti kuo daugiau darinių. Gabiems mokiniams patinka iššūkiai ir varžymasis – galima leisti pasivaržyti klasėje, kas daugiau darinių sugalvos iš vieno ar kito pateikto pirminio veiksmažodžio. Mokiniai praktiškai pamato, kaip pasitelkus darybos priemones iš vieno žodžio galima padaryti daug bendrašaknių žodžių. Produkovimo užduotis skirta kūrybiškumui ugdyti – prašoma pasirinkti vieno veiksmažodžio darinių grupę ir sukurti 5–6 sakinių vaizdelį. Atliekant pastarąją užduotį mokomasi vartoti darinius.

3

Išskaidykite darinius į pamatinį žodį ir darybos formantą ir nurodykite darybos būdą.

Pertrauka ← *pertraukė* + *-a*, galūninė daryba;

vairuotojas ←

pastalė ←

išvarža ←

nuoviras ←

vertė ←

kempinė ←

akmeninis ←

žuvėdra ←

anądien ←

valkata ←

paprotys ←

pamaldos ←

stotis ←

kalnas ←

seklus ←

Rekomendacijos mokytojui

Mokinių prašoma pagal pateiktą pavyzdį darinius išskaidyti dichotomiškai.

Pertrauka ← *pertraukė* + *-a*, galūninė daryba;
vairuotojas ← *vairuoti* + *-tojas*, priesaginė daryba;
pastalė ← *stalas* + *po-*, priešdėlinė daryba;
išvarža ← *išveržė* + *-a*, galūninė daryba;
nuoviras ← *nuvirė* + *-as*, galūninė daryba;
vertė ← *vertinti* + *-ė*, galūninė daryba;
kempinė ← ne darinys;
akmeninis ← *akmens* + *-inis*, priesaginė daryba;
žuvėdra ← *žuvis* + *ėdrus*, sudūrimas;
anądien ← *aną* + *dieną*, sudūrimas;
valkata ← *valkiotis* + *-ata*, priesaginė daryba;
paprotys ← *paprato* + *-ys*, galūninė daryba;
pamaldos ← *pameldė* + *-os*, galūninė daryba;
stotis ← *stoti* + *-tis*, priesaginė daryba;
kalnas ← *kilo* + *-nas*, priesaginė daryba;
seklus ← *seko* + *-lus*, priesaginė daryba.

Šioje užduotyje vyrauja galūniniai dariniai, kuriems būdinga balsių kaita. Mokiniams rekomenduojama paaiškinti, kad balsių kaita vyksta tarp pamatinio kamieno ir darinio kamieno, pavyzdžiui, *išvarža* ← *išveržė* + *-a* (*a / e* kaita).